

Український інститут національної пам'яті презентує проект "Незламні", що розповідає про 15 постатей, яких пережите в 1932-1933 роках не знищило ані фізично, ані духовно. Це — автор Акта проголошення незалежності України у 1991-му Левко Лук'яненко, оперна співачка Євгенія Мірошніченко, дисиденти Іван Світличний та Олекса Тихий, видатна художниця Катерина Білокур, письменники Василь Барка, Олесь Гончар, лікарка Нонна Ауска, поет Дмитро Білоус, філософ Микола Руденко, модель Євгенія Сакевич-Даллас, творець музеїв Михайло Сікорський, кінодраматург Борис Хандрос, прозаїк Анатолій Дімаров, живописець Опанас Заливаха.

Нонна Ауска (1923 – 2013)

лікарка, письменниця, на еміграції жила у Німеччині,
Чехії, Італії, США

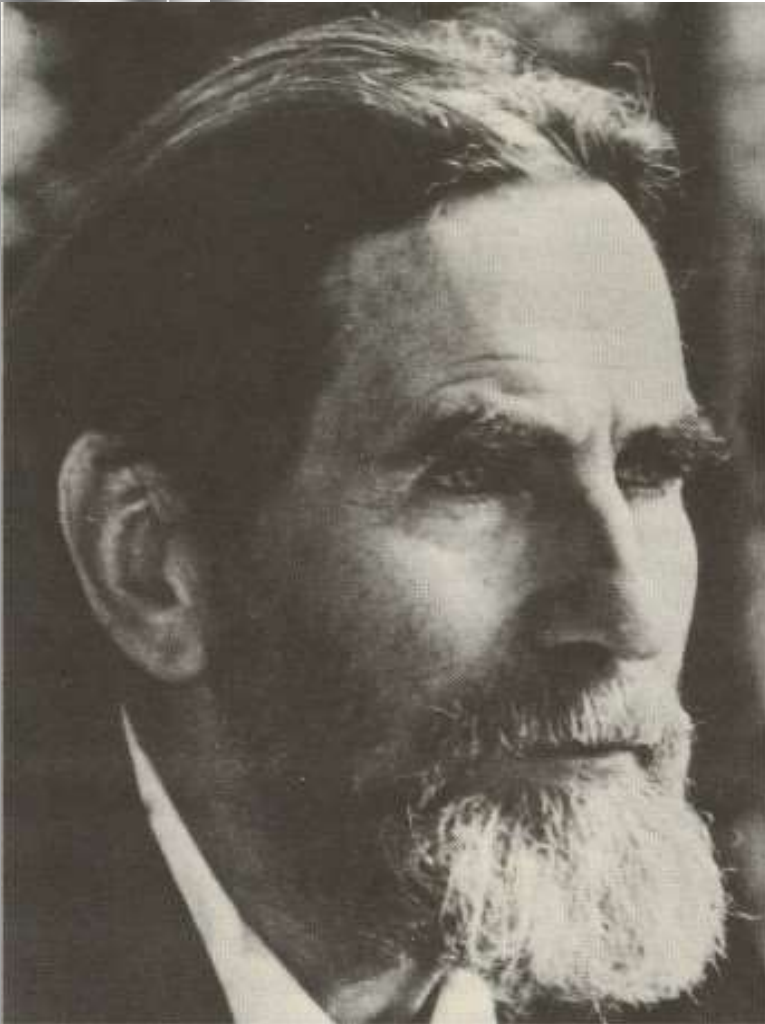

У дитинстві десятирічною школяркою, ідучи на навчання, бачила сотні людей, які приходили у місто, рятуючись від голодної смерті. Ділилася з ними хлібом. Співчувала. Дослухалася до розповідей родичів напівпошепки про страшний Голодомор, що викошував цілі села, про людей, яких померлими вивозили за село, а серед них знаходилися й живі, які виповзали та віддавали останні сили, прагнучи вижити...

«Були це землероби, хлібороби, так говориться українською. Хліб, який вони виростили, у них відібрали як покарання за те, що відмовилися вступати до колгоспу. Відібрали у них худобу і птицю, відібрали картоплю й олію, відібрали овочі, відібрали у них навіть сушені фрукти. Відібрали у них усе і прирекли на смерть голодом».

Василь Барка (1908 — 2003)

поет, прозаїк, літературний критик,
автор роману «Жовтий князь»

У 1932-1933 роках на Кубані 24-річний Василь перебував на межі голодної смерті. Тоді ж він їздив на Полтавщину до рідних і бачив там страшні картини голодної смерті. Під тягарем пережитого письменник протягом наступних 25 років записував різні життєві історії про голод в Україні.

«Ноги пухли. І я уже ходив, тримаючись за паркан і стіни, там, де вже лежали мертві. Я не надіявся, що виживу... І, може, тому, що я це зазнав, тому мені пощастило в «Жовтому князі» відновити ту психологічну глибинність цієї голодової смерті».

Катерина Білокур (1900 – 1961)

видатна художниця

У лихоліття Голодомору на Пирятинщині померло понад 3,5 тис. осіб. Можливо, саме мрія стати художником дала сили Катерині Білокур пережити геноцид. Сама вона про це публічно не згадувала протягом багатьох років. Тільки в автобіографічній сповіді мистецтвознавцю Стефану Тарануценку Катерина обмовилася: «Ну ось уже пережила і 33 рік...»

«Доля випробовує тих, хто намірився іти до великої мети, але сильних духом не спіймає ніхто, вони зі стиснутими руками вперто і сміливо ідуть до наміченої мети. І тоді доля винагороджує їх сторицею і відкриває перед ними всі таємниці дійсно прекрасного і незрівнянного мистецтва».

Дмитро Білоус (1920 – 2004)

поет

Народився в селі Курмани на Сумщині у багатодітній селянській родині, де зросло одинадцяттеро дітей. У розпал Голодомору 1933 року Курмани були занесені на «чорну дошку». Від смерті Дмитра врятував старший брат, який працював у Харківській трудовій колонії Антона Макаренка. Саме туди і потрапив майбутній поет.

**Ти кажеш не було Голодомору?
І не було голодного села?
А бачив ти в селі пусту комору,
З якої зерна вимели до тла?
Як навіть вариво виймали із печі
І забирали прямо із горшків.
Окрайці виривали з рук малечі,
Із торбиночок нужденних стариків?**

Олесь Гончар (1918 – 1995)

письменник, літературний критик, громадський діяч,
голова Українського республіканського комітету
захисту миру, член Всесвітньої Ради Миру

У дитинстві Олесь Гончар пережив Голодомор. Вразливому хлопцю трагічні роки запали в душу. Але він, як і більшість тих, хто страждав і бачив страждання навколо, мусив мовчати.

« Є речі, про які писати художні твори я не зміг би. Скажімо про голод 1933-го. Це вже не горе, а надгоре, надвідчай, це антижиття. Щось ніби замогильне. Де вже ні крихти надії, жодного промінчика світла».

Анатолій Дімаров (1922 – 2014)

письменник, мемуарист, лауреат Державної премії
України імені Тараса Шевченка

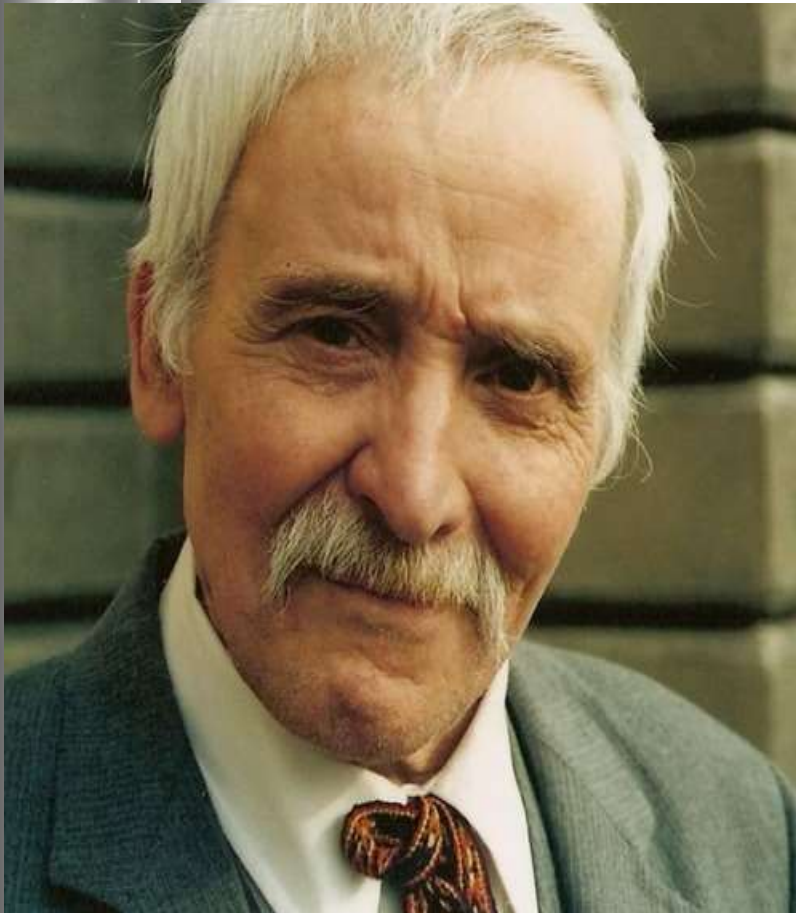

Журналістка Наталія Малімон написала про почуте від Анатолія Дімарова про Голодомор: «Пригадую, як з гумором розказував, що якимось у їхню хату зайшов чоловік, весь опухлий від голоду, налитий мертвою водою... Він вже не міг говорити, щось белькотів. «А ми ж чули, що люди людей їдять, і в нас були такі факти. То так з молодшим братом Сергієм злякалися, що висадили вікно разом із рамою!» – сміявся з печаллю в очах Анатолій Андрійович».

«Шкодую, що в такий страшний час жив, коли не можна було правду писати, що був оцим вовком поміж червоними прапорцями. Колись Григій Тютюнник сказав, що в нас уже всередині цензор сидить, і поки ми його не повісимо, справжніми письменниками не станемо».

Опанас Заливаха (1925 – 2007)

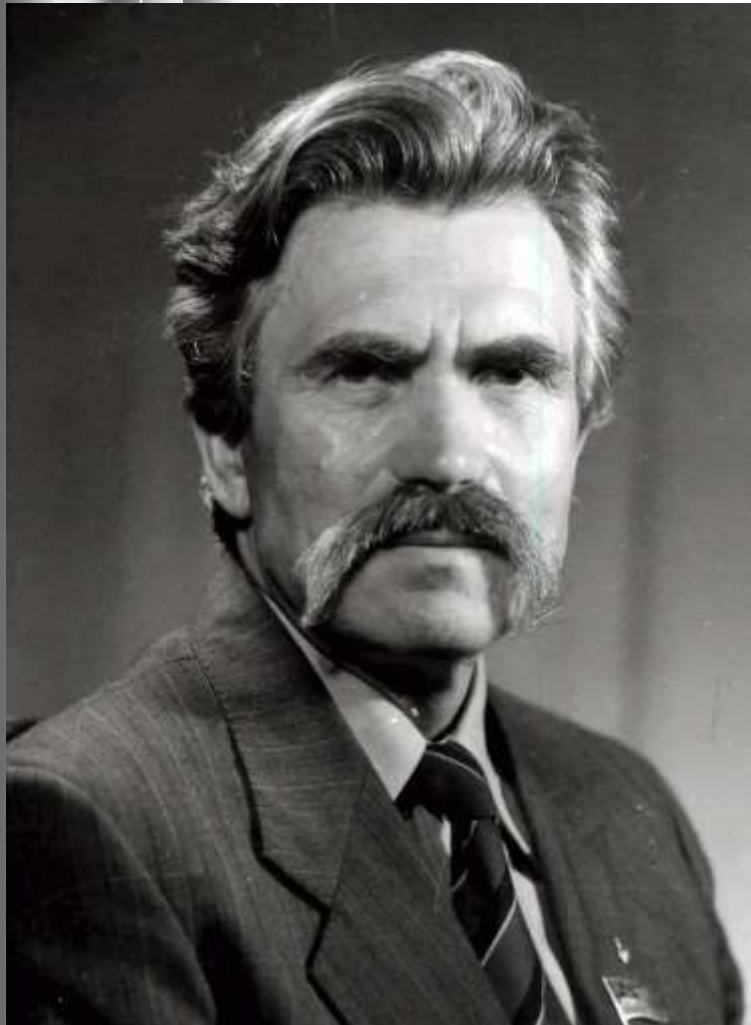
живописець, дисидент

У 1933 році його сім'я, рятуючись від голоду, втекла з Харківщини на Далекий Схід до родичів. Батько Опанаса, який був майстром на всі руки, зробив для місцевого сільського начальства вулики і отримав за це посвідчення, що дозволяло виїхати.

«В українців страх постійний. Його наганяли завжди. Голодом, репресіями, втратою роботи, сім'ї... Список довжелезний. Кожна людина має відчуття страху. Але на те вона й людина, щоб усвідомлювати його й контролювати».

Левко Лук'яненко 1927 р.н.
відомий громадсько-політичний діяч,
дисидент, політв'язень

Народився в селі Хрипівка на Чернігівщині в селянській родині, був найстаршим із чотирьох дітей. Від голодної смерті навесні 1933 року їх врятував батько, приховавши трохи картоплі в ямі під стежкою. Буксирна бригада шукала збіжжя на городі, під деревами, а на стежку уваги не звернула. Яму відкрили навесні 1933-го, картопля згнила, стояв страшенний сморід. Однак, її вичерпували у ночви, заливали водою, перетирали і з того відстоювався крохмаль, з якого пекли млинці. Таким чином й врятувалися.

«Те, що голод 30-х років був злочином Російської імперії проти української нації, доведено тисячами й тисячами надрукованих свідчень. Аби тільки люди хотіли те читати й знати».

Євгенія Мірошниченко (1931 – 2009)

видатна оперна співачка, народна артистка України

Дитинство співачки пройшло в одному з найбільш постраждалих від Голодомору районів Харківщини, а в її рідному невеликому селі померло більше 230 людей. Родина вижила лише завдяки тому, що батько працював механізатором на місцевій МТС.

«Євгенія Мірошниченко — неперевершена і непересічна постать в українській культурі, яка уславила Україну в близьких і далеких світах. Такі особистості народжуються раз у сто років. Всі, хто спілкувався з цією людиною, хто чув її спів, ніколи не забудуть цієї яскравої творчої зірки, її енергії, натхнення. Це була Людина-Свято, особа широкої душі».

Микола Руденко (1920-1994)

письменник, філософ, дисидент, політв'язень

Народився в селищі Юріївці на Луганщині. Батько загинув під час пожежі на шахті, коли хлопцеві ще не було й 7 років. Голодомор припав на дитячі роки Миколи, сім'я врятувалися завдяки продуктовому пайку за загиблого тата.

«Пригадую пізню осінь тридцять другого. Сіався перший сніг. Я йшов на Шидлівку по рятівну пайку. Саме на цій дорозі колись я зустрічав батька з його гостинцями «від зайчика». «Зайчик» був щедрий – не шкодував для мене ні ковбаси, ні цукерків. Спогад про смак його частувань був такий болісний, що я заплакав. Я відчув велику слабкість у ногах. Далі йти не було сил – я сів у засніженій ямі край дороги. Свідомість потьмарилась, я провалився в морок непритомності».

Євгенія Сакевич-Даллас (1925 – 2014 або 2015) фотомодель в Європі та Америці, громадська діячка

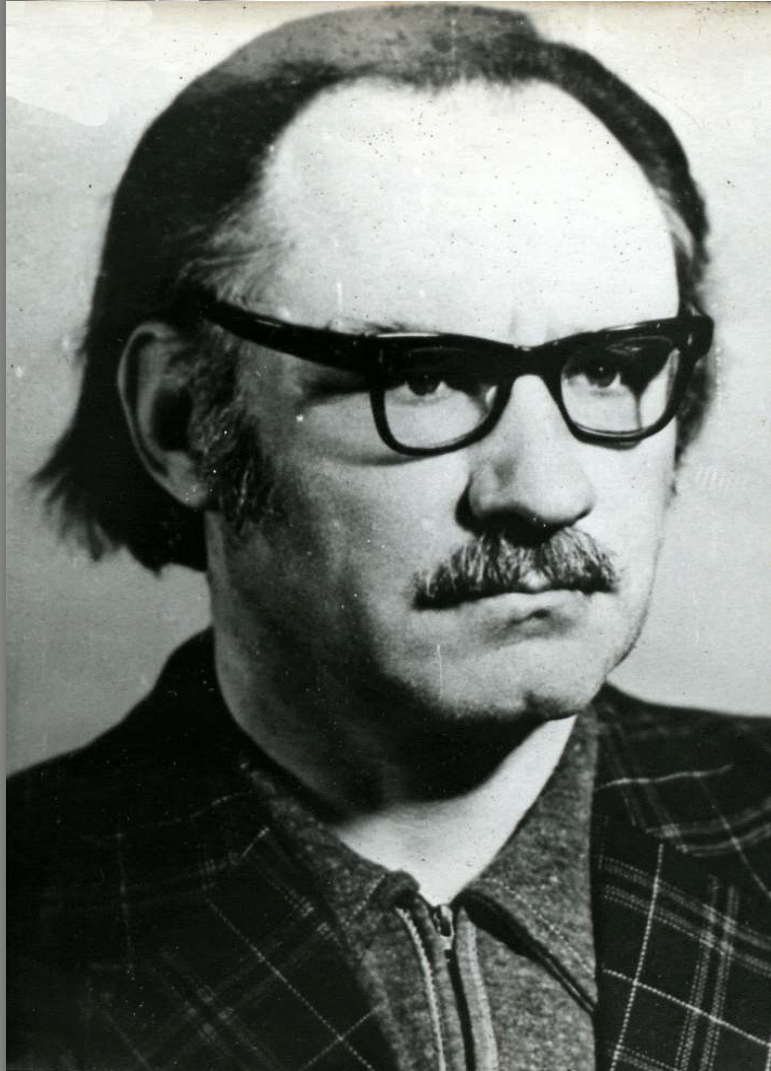

Народилася у селі Кам'яна Балка на Миколаївщині. Її батьків – заможних селян – репресували та вислали до Сибіру, коли їй було 5 років. У родині з шести дітей Євгенія була наймолодшою, тому спочатку її виховували старші брати, деякий час перебувала в сиротинці.

«До 40 років я не хотіла розмовляти про цю болючу для мене тему. Я хотіла після всього пережитого забути все і насолоджуватись життям. Минув час, проте цей душевний біль неможливо було викорінити з мого серця. І я розповідала мою історію друзям... Люди, незнайомі з історією України, до глибини серця були зворушені моїми розповідями про батьків, засланих у Сибір, про голод, поневіряння маленької дівчинки».

Іван Світличний (1929 – 1992)

критик, літературознавець, поет, перекладач, дисидент

Народився в селі Половинкине на Луганщині. Так як батьки були незаможними селянами, родину не розкуркулили. Через хворобу батька забезпечувала родину мати, Меланія Іллівна. Щоб урятувати дітей від голодної смерті, вона подалася на заробітки на Донбас.

«Світличний – це міцнющий корінець, що тягнеться, може, від Савур-могили. Надійний корінець. У загроженому світі шістдесятників та велика людська надійність була так само важливою, як загальнолюдські цінності... Я мав звичку називати Івана – «Світличник» – чоловік активний і рухливий, а водночас спокійний і твердий. У суспільстві Іван посідав таке місце, що наводило на думку про світильник – євангельський образ покликаного бути «світлом для світу».

Михайло Сікорський (1923 – 2011)

історик, культуролог, директор Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»

Дитиною пережив Голодомор. 1932-го з голоду померла мати Михайла. Про її смерть він згадував 80 років потому: «Пам'ятаю, як мати повернулася з безплідних пошуків хліба, впала посеред кімнати і більше не встала. Два дні вона лежала мертва, а ми, діти, вовтузилися поруч, бо не знали, що робити. Потім збирачі трупів відвезли її і кинули до великої ями, повної мерців. Після цього сиріт – десятирічного Михайла, братів Івана, Олександра та сестру Марійку помістили до Чигиринського дитячого будинку.

«Історія лише тоді стає історією, коли події минулого пропущені крізь розум і серце нащадків, коли людська пам'ять — мов наскрізна рана».

Олекса Тихий (1927 – 1984)

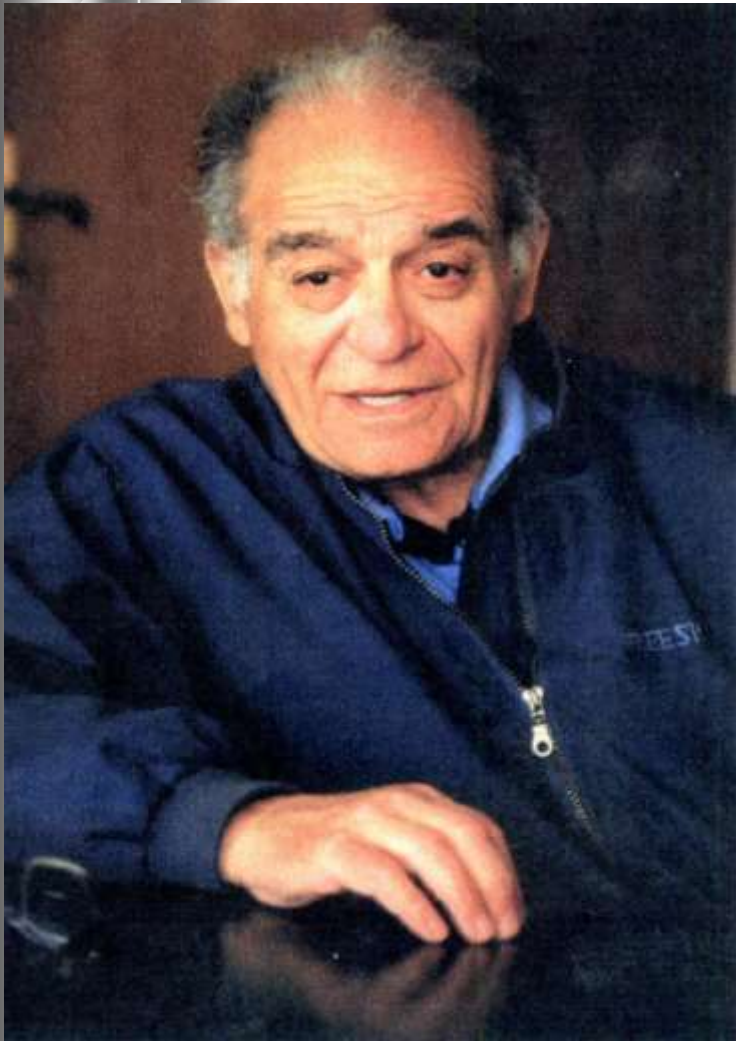
філософ, філолог, правозахисник, політв'язень

Один із активних учасників дисидентського руху в Україні. У листопаді 1976-го, як один зі співзасновників Української гельсінської групи – першої правозахисної організації в Україні, підписав Декларацію та Меморандум, в яких стверджується, що Голодомор 1932-1933 років є геноцидом. **«Український народ, що протягом багатьох століть не знав голоду, у 1933 році втратив понад 6 мільйонів чоловік, які загинули від голодної смерті. Це був всенародний голод, штучно створений органами влади: хліб відбирався до останньої зернини, руйнували навіть печі та господарчі прибудови в пошуках схованого зерна. Якщо до цього додати мільйони розкуркулених, котрих цілими родинами вивозили до Сибіру, де вони помирали, то лише за якихось три роки (1930-1933) ми налічимо не менше десяти мільйонів цілком свідомо винищених українців. Четверта частина українського населення!»**

Борис Хандрос (1923 – 2006)

кінодраматург, журналіст, письменник

Народився в селі Озаринці Вінницької області в родині вчителів, організаторів єврейської світської освіти. У роки Голодомору захворів на дизентерію, вижив завдяки «делікатесам» матері – «млинцям» із макухи, затирухи, заправленим кропивою. В їжу вживали акацію, кропиву, а з березня 1933-го рятували шкільні пайки батьків.

«Я на власному досвіді не раз переконувався, з якими труднощами правда про Голодомор пробивала собі дорогу крізь товщу часу, лукавого замовчення і підступних міфів, щоб відтепер назавжди залишитися пам'ятником по загублених і нагадуванням, пересторогою для живих» .

1932-1933

ПАМ'ЯТАЄМО